

ویلیام هاروتیونیان تبریز نژادی

سعید بختیاری سلطانی

عضو انجمن مطالعات تاریخ پستی ایران

user35335@gmail.com

دی ماه ۱۳۹۹ خورشیدی

آقای ویلیام هاروتیونیان در تاریخ ۱۴ فروردین ۱۳۳۴ خورشیدی در شهر تهران در خانواده مسیحی متولد شد. پدر ایشان کارمند شرکت ملی نفت ایران بودند. با توجه به تسلط ایشان به زبان روسی و انگلیسی، در کنار خدمت در شرکت ملی نفت، در "راديو ايران" کار ترجمه نیز انجام می دادند. ویلیام در خانواده ای فرهنگی و هنر دوست رشد کرد.

کارمندان راديو ايران، دهه چهل خورشیدی، نفر دوم از چپ آقای لئون هاراطونیان، مترجم روسی انگلیسی.

ویلیام تحصیلات ابتدایی و متوسطه را در تهران به پایان رساند. در کنار تحصیل در مدرسه، مطالعه بر روی زبان روسی و انگلیسی را با راهنمایی پدرش دنبال کرد. در دانشگاه در مقطع کارشناسی موفق به دریافت دانشنامه در رشته مهندسی متالورژی از دانشگاه صنعتی شریف (آریامهر) شد. در این زمان علاوه بر تخصص در هنر عکاسی، به زبان های روسی و انگلیسی، تسلط کامل داشت. از سال ۱۳۸۶ تا ۱۳۸۹ خ. در مقطع کارشناسی ارشد رشته عکاسی در دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران، تحصیل کرد. عنوان پایان نامه او در این مقطع "بررسی تصویرهای چاپ شده بر کارت های پستی ایران" بود. تا پیش از این تاریخ، پژوهش تخصصی و عمیق در خصوص "کارت پستال های تصویری ایران" به زبان پارسی انجام نشده بود. پژوهش دانشگاهی ایشان در این موضوع، نخستین مورد در زمینه کارت پستال های تصویری ایران در دوره قاجار، محسوب می شود. پژوهش ایشان منبع الهام و زمینه ساز مطالعه تعدادی از پژوهشگران و نویسندگان جوان در خصوص "تاریخ پستی ایران" شده است.

بسیار سخت است که در دهه اول قرن بیست و یکم تجسمی از دهه اول قرن بیستم را بخواهیم ارائه بدهیم. به عبارت دیگر در عصر دیجیتال و دنیای مجازی راجع به شگفتی و شادمانی مردم نسبت به حرکت قطار و اتومبیل صحبت کنیم.

بحث درباره کارت پستال و ارائه تصویری از آن و اهمیت آن در اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم نیز به همین میزان سخت و دشوار است.

صنعت کارت پستال تحول عظیمی در نحوه ارتباط مردم در آن دوران را به همراه داشت. یکی از رایج‌ترین راه‌های ارتباطی بین مردم در آن دوران از طریق نامه صورت می‌گرفت. ارسال نامه و به عبارتی نامه نگاری نیز در اختیار قشری خاص از جامعه بود که از توانایی خواندن و نوشتن برخوردار بودند. در این دوران و ورود کارت پستال تحول عظیمی را به همراه داشت، که از آن جمله می‌توان به اعتماد سازی و عدم وجود حریم خصوصی اشاره کرد. کارت پستال بدون قرار گرفتن در پاکت نامه ارسال می‌شود و این شرایط را در اختیار می‌گذاشت تا در طی مسیر ارسال از طرف فرستنده توسط تمام افرادی که در ارسال آن نقش داشتند تا به دست گیرنده برسد بارها و بارها خوانده شود. اعتماد سازی از آنسان که افراد با علم به این قضیه و شرایط اقدام به ارسال پیام‌های شخصی توسط کارت پستال می‌کردند. با وجود اینکه تمام افراد و اقشار جامعه از توانایی خواندن و نوشتن برخوردار نبودند، باز هم کارت پستال جایگاه ویژه‌ای بین آنان پیدا کرده بود. زیرا کارت پستال به تصاویر گوناگون مزین بود و این افراد از تصاویر آن بهره می‌بردند و به موازات آن در جریان اتفاقات روز قرار می‌گرفتند و یا مناظری از نقاط مختلف کشور یا جهان را در اختیار داشتند، که توانایی سفر به آن را نداشتند و یا هرگز شرایط سفر به آن نقاط را به دست نمی‌آوردند.

هر چند در اروپای قرن نوزدهم حداقل مردم از سواد ابتدایی برخوردار بودند، ولی استفاده از کارت پستال برای آنان راحتتر از نوشتن نامه بود. زیرا در کارت پستال نیاز به رعایت اصول نامه نگاری و قواعد نوشتاری نبوده است. ولی در همان زمان در ایران اکثر مردم از توانایی خواندن و نوشتن برخوردار نبودند و استفاده و ارسال کارت پستال نشان از جایگاه اجتماعی افراد در جامعه را داشت، افرادی که به قشر تحصیل کرده جامعه تعلق داشته‌اند.

با توجه به چاپ تصاویر مختلف بر روی کارت‌های پستال و ارسال آنان به اقصا نقاط جهان می‌توان گفت که کارت‌های پستال نقش بسزایی در انتقال پیام، اخبار روز و حتی فرهنگ را در جهان داشته‌اند.

برای مثال چاپ تصویر ناصرالدین شاه در بازدید از دربار اتریش و دیدار با امپراتور فرانس ژوزف (Franz Joseph) وسیله‌ای برای آشنایی ایرانیان با دربار اتریش، نوع آرایش، تجملات درباری و حتی نژاد افراد را در برداشت.

فرهنگ و نحوه زندگی هر ملت بر هنر و هنرمندان آن نیز تاثیر فراوان دارد. تصاویری که بر روی کارتهای پستال آن دوران چاپ شده است، غریب به اتفاق توسط هنرمندان خارجی به ثبت رسیده است. در اینجا لازم به ذکر است که تفاوت قابل توجهی بین تصاویر به جای مانده از عکاسان ایرانی و خارجی می‌توان قائل شد. در تصاویر به جای مانده از هنرمندان عکاس غربی به راحتی می‌توان نگاه کنجکاوانه و کشف و ثبت یک دنیای جدید را مشاهده کرد.

کارت‌های پستال در این روزگار این امکان را در اختیار ما قرار می‌دهند تا به عنوان یک سند تاریخی به بررسی و آنالیز آن دوران بپردازیم. با در اختیار داشتن این تصاویر می‌توانیم به بررسی تاریخ هنر، فرهنگ و نوع برقراری ارتباط در آن دوران بپردازیم. استفاده از کارت پستال و رونق صنعت کارت پستال در ایران به اواخر دوران قاجار بر می‌گردد و بین سال‌های ۱۹۰۰-۱۹۲۵ رونق چشمگیری به خود می‌گیرد.

می‌توان جذابیت چاپ تصاویر به تعداد انبوه و تقسیم آن بین تمام افراد را یکی از دلایل اصلی استقبال مردم از روش ارتباطی جدید نامید. با توجه به اسناد و کارت‌های باقی‌مانده از آن دوران در ابتدا و حتی بعد‌ها با فراهم آمدن شرایط چاپ تصاویر در ایران، بخش اعظم آن در کشورهای اروپایی مثل هلند، آلمان، اتریش و بلژیک به چاپ رسیده است.

بسیاری از تصاویر چاپ شده بر روی کارت‌های پستال با ارائه هدفی خاص و ارسال یک پیام تصویری توسط عکاس گرفته شده است. در این رساله سعی بر آن است تا بتوان به هدف و انگیزه عکاسان و افراد دست‌اندرکار برای انتخاب تصاویر و چاپ آنها بر روی کارت پستال‌ها پرداخت.

ایران در آن دوران دارای اوضاع اقتصادی و سیاسی مناسبی نبوده است. به صورت رسمی ایران کشوری مستقل بود ولی در واقع تحت تاثیر و نفوذ شدید کشورهای مثل انگلیس، آمریکا و شوروی سابق بوده است. هر یک از کشورهای نام‌برده در تلاش برای بدست آوردن شرایط مناسب برای نفوذ بیشتر و تسلط بر ادارات و مسائل سیاسی در ایران را داشتند. رجال و گروه‌های سیاسی نیز با توجه به گرایش‌های گوناگون، منفعت‌طلبی خود در ارضای دریافت مبلغ و یا وعده‌هایی به این شرایط و نفوذ از جانب آنان کمک بیشتر می‌کردند. به عنوان مثال می‌توان اختیار بلژیکی‌ها در امور مالیاتی و اداره پست و تلگراف در ایران اشاره کرد.

در بین سالهای ۱۸۴۰-۱۹۱۰ میلادی تصاویر مربوط به شمال آفریقا و خاورمیانه توجه قابل توجهی در بین کشورهای غربی پیدا کرد. غیر از منفعت تجاری در ژانر پرتره دلیل دیگری همچون شناخت افراد بومی از اهمیت بسیاری برخوردار بود. سفر و حضور و زندگی تعداد زیادی از نقاشان، نویسندگان، باستان‌شناسان و حتی روشنفکران غربی در کشورهایایی همچون مصر، سوریه، فلسطین، ترکیه و ایران اصلی‌ترین عامل این جلب توجه بود. آثار ارسال شده از این افراد به اروپا کنجکاو اروپاییان را بیش از پیش به خاور دور برانگیخته بود. آثاری همچون سفرنامه، نقاشی، داستان و رمان.

با گسترش صنعت توریسم و توسعه‌های بازرگانی هم از عوامل جاری ارتباط هر چه بیشتر کشورهای غربی و شرقی بودند. صنعت عکاسی نیز با این تغییرات و تحولات به جلو پیش میرفت، برگزاری نمایشگاه‌های مختلف از تصاویری که در طول زمان اختراع دوربین عکاسی تا آن دوران از آثار باستانی، پرتره و... غیره گرفته شده بود.

در انتهای قرن نوزدهم میلادی می‌توان کارت پستال را رقیبی قدرتمند در مقابل عکاسی نامید. تصاویر به صورت کارت پستال در تعداد بسیار چاپ و با قیمت ارزان به فروش می‌رسیدند. می‌توان گفت بیشترین تصاویر به جای مانده از ایران آن دوران که در اختیار اغلب اقشار جامعه قرار داشت، و تا به امروز در اختیار ما قرار گرفته است، تصاویر چاپ شده بر روی همین کارت‌های پستال است.

رضا شیخ معتقد است، این تحولات تصویری یکی از مهمترین عوامل موثر برای به وجود آمدن و درک مفهوم "ملت" در بین ایرانیان بوده است. برای داشتن یک ملت واحد، نیاز به آن است که آنان از حساسیت‌ها و حوادث و اخبار پیرامون و مابین خودشان با اطلاع باشند و در کل به صورت یک مجموعه در کنار هم دیده شوند، زبان و خط از مهمترین این اتحاد و تشکیل ملت هستند ولی هنر عامل کامل‌کننده آن است. در این دوران علاوه بر هنر معماری و نقاشی، هنر عکاسی نیز به عمق جامعه راه پیدا کرده است. تصاویر که حاوی اطلاعات مختلف زمانی و مکانی هستند با شکستن مرزها و محدودیت‌ها با مخاطب خود ارتباط برقرار میکنند و این اطلاعات را در اختیار مخاطب خود قرار می‌دهند.

آقای ویلیام هاروتیونیان، دهه هشتاد خورشیدی

ویلیام علاوه بر این، مقاله های تخصصی دیگری در زمان ریاست "انجمن تمبر ایران" به رشته تحریر در آورده است. عنوان تعدادی از این مقاله ها به این شرح است:

- ۱- اولین سری تمبر تصویری پست ایران، معروف به چهارچور
- ۲- تمبر سری گراوه
- ۳- تاریخ تمبر ایران

از جمله فعالیت های فرهنگی و هنری آقای ویلیام هاروتیونیان:

- ۱- موسس شرکت عکسبرداری صنعتی و تبلیغاتی شیدنگار ۱۳۵۸ خ.
- ۲- مدرس گروه عکاسی دانشکده هنر و معماری دانشگاه آزاد تهران از سال ۱۳۷۷ تاکنون.
- ۳- استاد راهنمای بیش از ۵۰ پایان نامه در رشته عکاسی
- ۴- عضو هیئت مدیره عکاسان تبلیغاتی و صنعتی ایران
- ۵- عضو هیئت موسس انجمن تمبر ایران در سال ۱۳۸۲ و ریاست انجمن دوره اول و دوم و عضو هیئت ریس دوره چهارم.
- ۶- کارشناس گروه تایید اصالت انجمن مطالعات تمبرشناسی ایران از سال ۱۳۹۷ تا اکنون
- ۷- عضو ثابت گروه تمبرشناسی ایران (IPG) و از جمله کارشناسان و تهیه کنندگان راهنمای قیمت گذاری تمبرهای دوره قاجار و رضاشاه.